

AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE EĞİTİM VE AVRUPA VATANDAŞLIĞI

Muhsin HESAPÇIOĞLU*

Cem TOPSAKAL**

ÖZET

Avrupa’da sosyal ve ekonomik alanda “birlik” fikrinin oluşması, günümüze kadar geçirdiği aşamalar, “Avrupa vatandaşlığı” *formunu* oluşturmaktadır. Bu formun kültür unsuru, birlik vatandaşlığı kimliğinin eğitim yoluyla şekillenmesi sonucunu doğurur. Bu noktada Avrupa Birliği eğitim politikası, farklılıkları gözetmek kaydıyla, sosyo-ekonomik, kültürel ve bilimsel standartlar ile bu standartların yükseltilmesi ve yayılımıyla ilgilidir. Bu çalışmada, Avrupa Birliği’nin eğitim politikaları ve bu politikalara etki eden unsurlar, Türkiye’nin entegrasyonu boyutuyla incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Avrupa Birliği, eğitim.

EDUCATION IN EUROPEAN UNION PROCESS AND EUROPEAN CITIZENSHIP

SUMMARY

Becoming into “union” ideas in the European social and economic area, extant of incremental increase, develops to “Europe Citizenship” *form*. Cultural component of this form, comes to the conclusion through the medium of education European Citizenship identity’s. At this point, European Union education policy, with regard to differences, is interested in socio economic, cultural and scientific standards, and raising and expansion of these. This article examines this European Union’s *form*, educational policy and effects of the components this policy for integration of Turkey.

Key words: European Union, education.

* Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

** Yard. Doç. Dr. 100. Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi

1. Giriş

II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1950'li yıllara gelindiğinde, Avrupa'da barışın kurulabilmesi için Fransız- Alman dostluğunun gerektiği, bu çekirdek etrafında Avrupa'nın bütünleşmesi gerektiği düşünceleri gündeme geldi. Bu düşüncelerin sonucu olarak 18 Nisan 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu oluşturuldu ve o tarihten bu yana Avrupa Birliği adı verilen proje gelişti ve bu günlere ulaştı. Aşağıdaki çalışma bir yandan Avrupa Birliği'nin evrimini kısaca verirken diğer yandan bu Avrupa projesi içinde eğitimin rolünü özetlemekte ve tartışmaktadır.

2. Avrupa Birliği'nin Evrimi

Avrupa Birliği; barışı korumak, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi geliştirmek amacı ile on beş üye devletten oluşan (AKTT, 2000) bir organizasyon (Akman, 1995), uluslararası örgüttür (Karluk, 1998). Üye ülkeler: Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, Portekiz, Danimarka, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İrlanda, İsveç, Finlandiya, Avusturya ve Yunanistan'dır.

Avrupa'nın bütünleşmesi çabalarının nedenleri şöyle açıklanabilir (Tekinalp, 1997):

Avrupa Birliği Düşüncesi: Avrupa birliği düşüncesini Pierre Dubois, Dante Alighieri, Jean Jacques Rousseau, Immanuel Kant, Saint Simon, Victor Hugo, Wolff Leibniz, G. Coudenhove Kalergi, Jean Monnet, Robert Schuman, Konrad Adenauer, Carlos Sfersa, Winston Churchill, P.Henri Spaak ve De Gaulle gibi bilim ve siyaset adamlarının dile getirdiği belirtilebilir (Dedeoğlu, 1996; Karluk, 1998).

Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü, NATO, Avrupa Konseyi ve Benelüks Devletleri Birliği gibi kurum ve örgütlerin ve Marshall Planı'nın, soyut görüşlerin ötesinde AB'nin oluşumuna katkı sağladığı ifade edilebilir.

Schuman Plânı: 9 Mayıs 1950'de Fransız Dış İşleri Bakanı Robert Schuman'ın adı ile anılan, hazırlanmasında Jean Monnet'nin kesin payı bulunan (AET, 1967) bir plân çerçevesinde birlik yolunda eylemler atılmıştır. Bu plânının esası; Avrupa'da barışın kurulabilmesi için Fransız-Alman dostluğunun gerektiği bu çekirdek etrafında Avrupa'nın bütünleşmesidir. Şu şekilde bir yöntem izlenecektir (AET,1967): Avrupa'yı bir çırpıda yapmaya kalkışmak yerine, elle tutulur başarılarla dayanarak Avrupalılar arasında dayanışma yaratmaya başlanacak; kömür ve çelik gibi temel ürünler üzerinde ortaklık kurulup, kalkınma temellerini birlikte atarak, önce Avrupa'nın ekonomik yönden birleşmesine çalışılacak; bu amaçla hükümetlerden bağımsız ve kararları üye ülkeleri bağlayan bir yüksek otorite kurulacak; böylece yüksek bir otoritenin yönetimi altında Fransız-Alman ortak kömür ve çelik üretimini sağlanacak ve bu örgüt Avrupa ülkelerinin katılımına açık tutulacaktır.

3. Avrupa Topluluklarının Kurulması

Avrupa Birliği'nin evriminde ilk aşama, üç topluluğun kurulmasıdır.

1. *Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC) (Treaty of Paris)*. 18 Nisan 1951 yılında Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un (= altılar) imzaladığı anlaşma ile kurulmuştur (yürürlüğe giriş: 25 Temmuz 1952). Bu anlaşma 50 yıllık

olup, üye ülkeler arasında bir ortak kömür ve çelik pazarı oluşturulması, ekonominin geliştirilmesi ve istihdam ile hayat seviyesinin yükselmesinin sağlanması hedeflenmiştir (DİB, 2000). Bu anlaşma uluslararası kurum antlaşmasıdır. Taraflar hâkimiyet haklarından bir kısmını uluslararası bir kuruma devretmiştir.

2. *Avrupa Ekonomik Topluluğu (EEC) (Treaty of Rome)*. Avrupa'nın bütünleşmesinin önce ekonomik birlikte aranmasının daha gerçekçi olacağı, bu alanda sağlanacak başarılarla paralel olarak siyasal bir bütünleşmeye gidilebileceği, ortak savunma ve güvenlik politikalarının üretilabileceği düşüncesiyle (Çayhan & Güney, 1996) 25 Mart 1957'de Roma'da "AET"yi kuran Antlaşma" (=Roma Antlaşması-Ortak Pazar Antlaşması) imzalanmıştır (yürürlüğe giriş: 1 Ocak 1958).

Topluluğun hedef ve görevleri (Avrupa Birliğinin tarihsel gelişimi, 2000) bir ortak Avrupa pazarı kurmak, üyelerin ekonomi politikalarını yaklaştırmak, üyeler arasındaki ilişkilerin ve yaşam düzeylerinin dengeli ve devamlı gelişmesini sağlamak şeklinde belirlenmiştir. Bu hedeflere ulaşabilmek üzere; üye ülkeler arasındaki ticarete vergi ve resimlerden arınmak, miktar kısıtlamalarını kaldırmak, bir ortak gümrük tarifesi tesis etmek, üretim faktörlerinin serbest dolaşımını sağlamak, tarım, balıkçılık, ulaştırma, çevre alanlarında ortak politika belirlemek, Ortak Pazar'da rekabet ortamı yaratmak, ulusal mevzuatların uyumunu sağlamak, bir Avrupa yatırım bankası kurmak şeklinde düzenlemeler öngörülmüştür.

3. *Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) (Treaty of Rome)* 25 Mart 1957 (yürürlüğe giriş: 1 Ocak 1958). AET ile aynı tarihte bu topluluk hayata geçirilmiştir. Amaç; atom ve atom enerjisinin barış amaçları dışında kullanılmasına engel olmak ve o dönemde ortaya çıkan enerji darboğazını atom enerjisi yardımıyla aşmaktır (Avrupa Birliğinin tarihsel gelişimi, 2000).

Antlaşma'nın 1 inci maddesi çerçevesinde EURATOM'un temel hedefi, nükleer endüstrinin süratle kurulması ve gelişmesi için gerekli şartların gerçekleştirilmesi yolu ile üye ülkelerin hayat seviyelerinin yükseltilmesi ve diğer ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi olarak özetlenmektedir. 8 Nisan 1965'teki Füzyon (Yürütme organlarının birleştirilmesi) Antlaşması ile bu üç topluluğun organları birleştirilmiştir (yürürlüğe giriş: 1 Temmuz 1967). Bu organlar: *Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu, Genel Kurul ve Avrupa Topluluğu Mahkemesidir*.

1 Temmuz 1968'de gümrük birliğine geçilmiş, müşterek gümrük tarifeleri yürürlüğe girmiş ve böylece ekonomik bütünleşmenin ilk sonucu alınmıştır. Topluluğun genişlemesi yapılan başvuruların müzakereleri sonucunda 1 Ocak 1973'ten itibaren İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın Topluluğa girmesiyle Topluluğun kısa adı 'dokuzlar' olmuştur (birinci genişleme). 1 Ocak 1981'de Yunanistan (ikinci genişleme), 1 Ocak 1986 yılında da İspanya ve Portekiz'in aday üyelikleri tam üyeliğe dönüştürülmüştür (üçüncü genişleme) (Avrupa Birliğinin tarihsel gelişimi, 2000).

3.1. Tek Senet Antlaşması (Single European Act)

Roma Antlaşması, 2 Aralık 1985'te kabul edilen ve 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi ile önemli değişikliklere uğramıştır. Bu değişikliklerin temelinde Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerini artırma ve topluluğun tek Avrupa Pazarı'nın tamamlanmasına dönük engellerin giderilmesi için karar alma sürecinin kolaylaştırılması düşüncesi bulunmaktadır.

3.2. Avrupa Birliği Antlaşması (Treaty of Maastricht)

7 Şubat 1992'de Maastricht'de imzalanan bu antlaşma 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girmiştir. Bu çerçevede Topluluğun hedef ve görevleri (Avrupa Birliğinin tarihsel gelişimi, 2000); ekonomik ve parasal birlik oluşturmak, ortak bir dış politika ve güvenlik politikası uygulamak, birlik vatandaşlığı kavramını oluşturmak, hukuk ve iç işleri alanında daha sıkı işbirliğini gerçekleştirmek, insan haklarını topluluk hukukunun genel ilkesi olarak kabul etmek şeklinde belirlenmiştir.

Topluluğun faaliyetleri ise, hedeflere ulaşabilmek üzere Üye ülkelerin ekonomi politikalarında sıkı koordinasyonu sağlamaktır. 7 Şubat 1992 Maastricht Antlaşması ile topluluğun amaçları, kurumları ve politikalarında bir çok yenilikler getirilmiştir. Bunlar; Birlik vatandaşlığı, ekonomik ve parasal birlik, Avrupa merkez bankası, Avrupa merkez bankaları sistemi, Avrupa para enstitüsü, eğitim, kültür, kamu sağlığı, tüketicinin korunması, trans-Avrupa şebekeleri, sanayi, ortak karar prosedürleri, ombudsman müessesesi, bölgeler komitesi, ortak dış politika ve güvenlik politikası, hukuk ve iç işleri alanında işbirliği, Avrupa Parlamentosu'na yeni yetkiler tanınması, ikâme etme prensibi şeklinde ifade edilebilir.

İki Almanya'nın 3 Kasım 1990 tarihinde birleşmesiyle fiilî (de facto) bir genişleme sözkonusu olmuştur (Karluk, 1998). 1 Ocak 1995 yılında Avrupa Birliği'ne Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın (dördüncü genişleme) kabul edilmesiyle üye sayısı on beşe yükselmiştir.

3.3. Amsterdam Antlaşması (Treaty of Amsterdam)

(16-17 Haziran 1997)

Avrupa birliği Antlaşmalarını bütünleştiren bu antlaşma ile, Maastricht Antlaşmasına paralel olarak; özgürlük, güvenlik ve adalet, Avrupa birliği ve Avrupa vatandaşlığı, uyumlu ve etkin bir dış politika, Birliğin kurumları, daha sıkı işbirliği ve etkinlik, antlaşmaların basitleştirilmesi ve düzenlenmesi yenilikleri getirilmiştir (Avrupa Birliğinin tarihsel gelişimi, 2000).

3.4. Nice Antlaşması (Treaty of Nice) (7-9 Aralık 2000)

Bu antlaşma ile getirilen düzenlemeler ise AB yurttaşlarının temel hakları, Birliğin yurttaşlarına karşı sorumlulukları ile ilgilidir (Bulaç, 2001).

4. Avrupa Birliği İçin Birleşme Modelleri

Avrupa Birliği birleşme modelleri olarak aşağıdaki modellerden söz edilmektedir (Freund, 1994; Bozkurt, 1993, Karluk, 1998):

(1) *Federalist Model*: Politik kararlarla bu birleşmenin mümkün olacağını belirtir. Böylece ortaklık bilinci oluşacaktır. Bu modelin temel elmanı ve temel koşulu ülkelerüstü anayasadır. Yeni yapı federalist bir şekilde olmalıdır. İç yapı önceki eyalet devletlerin kendilerini muhafaza yoluyla olacaktır. Federalizmin temel ilkesi formu takip eden fonksiyon (function follows form) şeklindedir. Yapılacak değişiklikler gücün merkezinde başlamalıdır. Ulusal güç bağımsızlık talepleri ile ortak irade oluşturmak görevine yönelik olarak formu takip etmelidir.

(2) *Fonksiyonalist Model*: Faydacı, pragmatik bir yaklaşım sergiler. Bununda temel ilkesi *fonksiyonu takip eden formdur (form follows function)*. Burada grupların ilgileri, ihtiyaçları, işlevleri, görevleri, görev yapımına ilişkin olarak kendilerine uyan örgütsel yapıyı yaratır.

(3) *Seçmeli Avrupa Modeli*: Üye devletlerin Avrupa bütünleşmesi hedefleri içinde sanki bir menü içinden seçmişçesine çıkarlarına en uygun hedefleri belirlemeleri ve bütünleşmenin bu boyutlarını benimsemeleri hedeflenir.

(4) *Çok Vitesli Avrupa Modeli*: Üye ülkelerin, Avrupa Birliği'nin geliştirdiği politikalara farklı sürelerde uyum sağlamalarına olanak tanıyan bir modeldir.

(5) *Değişken Geometri Li Avrupa Modeli*: Avrupa Birliği'ne üye ülkeler, merkez çekirdek içindeki ülkeler ve çevresindeki ülkeler şeklinde ikiye ayrılır. Merkez çekirdek, Maastricht Antlaşması'nca belirlenen hedeflere ulaşmak için gerekli kriterleri sağlamış Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg devletleridir. Grup içindeki ülkelerle aynı düzeye gelen her üye ülke, çekirdeğe katılmakta serbesttir.

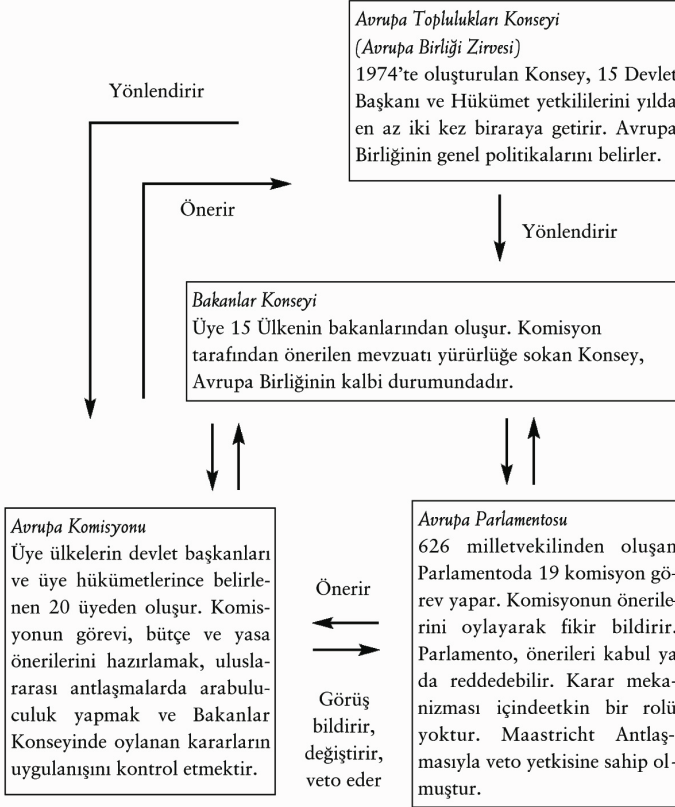
(6) *Tek Merkezli Birbirine Geçmiş Halkalar Modeli*: Tek merkezli halkaların en içte kalanı merkez çekirdektir. Merkez halkaya dahil olan ülkeler bütünleşme sürecinde derinleşmeyi ve hızlanmayı hedefleyen ülkelerdir. Tek merkezli ikinci halka, tüm üye ülkeler ile tam üyeliğe aday olan ülkeleri kapsar. Ülkeler ortak politikaları benimsedikçe, tek merkezli halkaların sayısı ikiye iner ve zaman içinde tüm ülkeler merkez halkaya dahil olur. AB'nin entegrasyonu tarihsel gelişim içinde, bu modeller içinden federalist modelden fonksiyonalist modele doğru geliştiği, siyaset bilimi açısından birleşmenin bu şekilde gittiği belirtilebilir.

5. Avrupa Birliğinin Kasım 2001 İtibariyle Örgüt Yapısı

Avrupa Birliği Kasım 2001 itibariyle aşağıdaki kurumsal yapıya sahiptir.

şekil 1

Avrupa Birliğinin Örgüt yapısı

(Karluk, 1998)

Adı geçen organlara ilâveten Adalet Divanı ve Bidayet Mahkemesi bulunmaktadır. Adalet Divanı Avrupa Birliğinin en yüksek yargı organıdır. Adalet Divanı'nın almış olduğu kararlar, Topluluk hukukunun gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur.

Avrupa Hesap Mahkemesi (Sayıştay) diğer bir organdır. Topluluklar bütçesinin uygulanması sırasında Avrupa Parlamentosu'na ve Avrupa Konseyi'ne yardım eder.

Bunların dışında, danışma organları olarak (1) AKÇT Danışma Komitesi, (2) Ekonomik ve Sosyal Komite, (3) Bölgeler Komitesi bulunmaktadır.

Diğer yardımcı organlar: AKP-AET Bakanlar Konseyi, AKP-AET Büyükelçiler Komitesi, AET-AKP Karma Parlamento Komisyonu ve Avrupa Yatırım Bankası'dır. Avrupa Para Enstitüsü ve Avrupa Merkez Bankası bulunmaktadır. Ayrıca bazı Kuruluşlar,

vakıflar ve merkezler vardır. Maastricht Antlaşmasıyla Arabulucu ve Eşgüdüm Komitesi kurulmuştur (Karluk, 1998, Avrupa Birliği Kurumları, 2001).

6. Avrupa Birliği'nin Adının Özet Evrimi

Avrupa Birliği'nin bugün geldiği aşama ve geleceğinin daha iyi anlaşılması için ad olarak evrimine göz atmakta yarar bulunmaktadır. Birinci aşamada; 18 Nisan 1951 tarihinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, 25 Mart 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu ve yine aynı tarihte Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu adları altında üç topluluk kurulmuştur. İkinci aşamada; 8 Nisan 1965 tarihli Füzyon Antlaşması ile *Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu*, *Avrupa Ekonomik Topluluğu* ve *Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu* birleştirilerek *Avrupa Topluluğuna* dönüştürülmüştür. Üçüncü aşamada ise; 7 Şubat 1992 tarihli Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği adını almıştır.

7. Avrupa Entegrasyonunun Bir Aracı Olarak Eğitim Politikası

25 Mart 1957 tarihli AET Antlaşması'nın 128. maddesinin geliştirilmesi için ortak eğitim politikasının önemini açık bir şekilde vurgulamaktadır. Burada ilginç olan, net bir biçimde ortaya konmamış olsa da, daha çok ortak politika için genel ilkelerin ortaya konulmasıdır. Burada eğitim koordinasyonunun bir merkezleşmesi ve bununla zorunlu olarak tarihsel ve ekonomik bakımından farklı gelişmiş eğitim sistemlerin eşitlenmesi amaçlanmamaktadır. Buna karşın eğitim politikalarıyla ilgili üye devletlere olan talepler benzer yapıları göstermektedir (Freund, 1994). Buradan, eğitimde belirli standartlar geliştirildiği ifade edilebilir.

7. 1. Avrupa Eğitim Politikasının Çerçeve Koşulları

Avrupa eğitim politikası ve eğitim düzenlemelerinin birincil amaç ve yapısı, AB'ye yönelik yedi sözleşme ile ortaya konulmuştur. Bu sözleşmeler sürekli bir gelişimin sonucudur. Bütün maddeler doğrudan eğitim sorunları ve onların çözümüne yönelik değillerdir. Aksine aynı ilişki içinde sözcüğü ekonomik ve sosyal durumlardaki talepleri örneğin dayanışma ile ilgili talepleri dile getirir (Freund, 1994). Eğitim politikalarına temel teşkil eden, yukarıda Avrupa Birliği Antlaşmaları bölümünde adı geçen sözleşmeler kısaca şunlardır:

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması: Paris- 18 Nisan 1951. Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması: Roma- 25 Mart 1957. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Antlaşması: Roma - 25 Mart 1957. Avrupa Tek Senedi: Lahey- 2 Aralık 1985 (yürürlüğe giriş: 1 Temmuz 1987). Maastricht Antlaşması: 7 Şubat 1992 (yürürlüğe giriş- 1 Kasım 1993). Amsterdam Antlaşması: 2 Ekim 1997. Nice Antlaşması: 7-9 Aralık 2000. Antlaşmaların uygulamaları tarihsel gelişim içinde Konsey kararlarında görülür. 9 Şubat 1976 tarihli Konsey kararı eğitim politikaları için tarihsel gelişim açısından temel teşkil etmektedir ve eğitim alanında işbirliği öngörmüştür (Atabay& Akın, 1996):

√ göçmen işçiler ve bunların aile bireylerinin eğitimi ve öğretimi.

√ başta yüksek öğretim olmak üzere, ayrı ayrı eğitim sistemleri arasında yakınlaşma sağlanması.

- √ birlik düzeyinde belge ve istatistiklerin derlenmesi.
- √ yabancı dil öğretiminin niteliğinin artırılması.
- √ en başta yönetsel ve sosyal engellerin ortadan kaldırılması, başka bir ülkede alınan diplomaların, orada geçirilen öğrenim sürelerinin karşılıklı olarak tanınması, böylece öğretmen, öğrenci ve araştırmacılara daha özgür bir çalışma ortamının sağlanması.
- √ Birliğe üye tüm ülkelerdeki eğitim kurumlarına girişte şans eşitliği.
- √ gençlerin meslekî eğitimlerinin desteklenmesi.
- √ okuldan meslek yaşamına geçişlerin düzenlenmesi.
- √ gençliğin istihdamı, tedbirlerin alınması.

6 Ekim 1989'da Konsey eğitim alanında ortak politika ve işbirliği konusunda beş ortak temel amaç vurgulamaktadır (Freund, 1994):

1. *Çokkültürlülüğün oluşturulması.* Gençlerde Avrupa kimliği duygusu eğitim sistemindeki uygun önlemlerle geliştirilecektir. Aynı zamanda bu gelişme bir çok dildeki gerçek dilsel aktiviteleri içerir. Hem kurumsal hem de kültürel boyutta değişim olmalıdır. Gençlerin kültürel temellerin çokluğuna saygı duyan ve dilsel ve kültürel kimliklerine saygı duyan değişim yapılmalıdır.
2. *Hareketlilik.* Eğitim alanında çalışanlar, hem katılımcılar hem öğretim üyeleri için olan bu değişim önlemleri aynı şekilde bir Avrupa kimliğinin gelişmesini teşvik etmelidir. Diplomaların ve meslekî vasıfların karşılıklı tanınması, ikâmet ve çalışma yerinin serbest bir seçimi için çerçeve koşullarını yaratmalıdır.
3. *Herkes için bir eğitim fırsatı.* Tüm gençler özellikle ihmal edilmişler, herkesi kapsayan, niceliksel ve niteliksel yüksek değerli eğitim arzları yoluyla mümkün olduğunda yüksek bir eğitim düzeyinin kazanımı için eşit fırsatları elde etmelidir.
4. *Meslekî bilgi.* Öğretim personelinin iyileştirilmiş eğitim sistemlerinde hizmetiçi eğitim yoluyla ve eğitim sistemlerindeki yönetsel sürekli düzeltmelerle gençler optimal bir şekilde ekonomik, teknolojik ve sosyal ve aynı şekilde meslekî yaşamın kültürel taleplerine hazır bulunmalıdırlar.
5. *Dünyaya açıklık.* Eğitim sistemi alanında uluslararası örgütlerle olan kuvvetli değişim yoluyla ve aynı şekilde gelişmekte olan ülkelerle dayanışmacı işbirliği yoluyla Avrupa boyutu tabiri caizse dünya boyutuna doğru genişletilmelidir.

Bu ilkeler temelinde ve Komisyon'un Konseye orta vadeli ilkelerine ilişkin bildiriminde temelinde bu ortak kavramlara uygun olarak diğer bütünleştirici eğitim programları geliştirilecektir. Eğitim bu genel bağlamda sadece ilişkilerin etkin bir anlaşılmasına götüren bir etkinlik değil, aksine etkin yapılaştırma oluşturmaya yönelik motivasyonu ve beceriyi de teşvik etmelidir. Bu amaçları gerçekleştirmek üzere eğitim alanında Topluluğun programları ve faaliyetleri söz konusudur. Topluluğun eğitim alanındaki programları ve faaliyetlerinin sınıflandırma şu şekildedir (Freund, 1994 Commission, 1993; MEB, 1994):

1. *Eğitim alanında işbirliği*: Üye ÷lkeler arasında bilgi, deneyim ve yenilik değişimi politik karar oluşturanların eğitim politikası sürecinde daha sağlıklı karar vermesini sağlayacaktır. Benzer şekilde eğitim alanında işbirliğinin Avrupa boyutu sağlamlaştırılacaktır.

2. *Dil programları*: Dil öğretimi ile ilgili program Lingua'dır. Avrupa Topluluğu'nda yabancı dil öğrenimini arttırmaya yönelik Topluluk eylem programıdır.

3. *Yükseköğrenim programları*: Yükseköğrenim, üniversite öğrenimi ile ilgili iki program bulunmaktadır. (1) *Erasmus*: Üniversite öğrencilerinin hareketliliğine yönelik Avrupa Topluluğu eylem programı. (2) *Comett*: Teknoloji ve Stajı İçin Üniversiteler ve İşletmeler Arasında İşbirliği Programı.

4. *Doğu-batı Avrupa işbirliğine ilişkin gelişim programları*: Merkezı ve Doğu Avrupa ile ilgili Tempus programı bulunmaktadır. Üniversite Öğrenimi İçin Avrupa Serbest Dolaşım Planı.

5. *Gençler ve genç işçiler için programlar*: 1) Avrupa İçin Gençlik programı. 2) Başlangıç Eğitimi (stajı) Petra. Gençlerin meslekı stajı, olgunluk ağı ve çalışma yaşamına hazırlanmasına yönelik Topluluk eylem programıdır.

6. *Engelliler için önlemler*.

7. *Ortaklık programları*: Sürekli eğitim adı altında üç program bulunmaktadır: 1) Force: Avrupa Topluluğu'nda Sürekli Meslekı Eğitimin Geliştirilmesine Yönelik Eylem Programı. 2) Eurotecnet: Meslekı Eğitim ve Teknolojik Değişim Alanında Topluluk Eylem Programı. 3) Iris: Kadınlara Yönelik Topluluk Meslekı Programlar Ağı.

8. Teknik projeler: Bunlar: 1) Eurydice: Avrupa Topluluğu Eğitiminde Bilgi şebekesi. 2) Arion: Eğitim Uzmanları Araştırma Gezileri. 3) Cedefob: Avrupa Meslekı Eğitimi Geliştirme Merkezi.

Bu programların önemli bir kısmı ilerleyen yıllarda Maastricht Antlaşması'ndan sonra daha iyi koordinasyon sağlayabilmek ve daha çok verim alabilmek amacıyla iki ereve program adı altında birleştirilmiş ve geliştirilmiştir. Bunlar Socrates (Erasmus ve Lingua) ve Leonardo da Vinci (Comett, Force, Petra, Eurotecnet, kısmen Lingua) Programları'dır (Arıman, 1996).

Sokrates programı 14 Mart 1995 tarihli Konsey kararıyla kabul edilmiştir. Alt programları: (1) Erasmus (yüksek eğitim), (2) Comenius (okul eğitimi), (3) Lingua (dil öğrenimini teşvik etmek), (4) Open and Distance Learning (açık ve uzaktan öğretim), (5) Adult education (yetişkin eğitimi), (6) Arion (Araştırma gezileri programı), (Tanrıtanır, 1999).

Leonardo Da Vinci (meslekı eğitim) Programı 6 Aralık 1994 tarihli Konsey kararıyla kabul edilmiştir. Programın Hareketlilik, Pilot Projeler, Yabancı Dil Bilgisinin Geliştirilmesi, Uluslararası Ağlar ve Referans Kaynakları gibi faaliyet alanları bulunmaktadır.

Youth for Europe (Avrupa İçin Gençlik) Programı 14 Mart 1995'te kabul edilmiştir. Program; Avrupa İçin Gençlik, Avrupa Gönüllü Hizmeti, Gençlik Girişimleri, Ortak Faaliyetler ve Destek Önlemleri alt program ve eylemlerinden oluşmaktadır.

Bu eğitim politikaları özetle yukarıda belirtilen 25 Mart 1957 tarihli AET Antlaşması'nın 128. maddesine ilaveten;

√ 7 Şubat 1992 tarihli Maastricht Antlaşması'nın 126 ve 127. maddeleri (Treaty, 2000)

√ 2 Ekim 1997 tarihli Amsterdam Antlaşması'nın 149 ve 150. maddeleri ve

√ 7-9 Aralık 2000 tarihli Nice Antlaşması'nın 11. maddesi ile düzenlenmiş ve temellendirilmiş olmaktadır. 7-9 Aralık 2000 tarihli Nice Antlaşması Avrupa Birliği'nin anayasası gibidir ve onun eğitimle ilgili düzenlemeleri de bu çerçevede anlaşılmalıdır.

Yukarıda belirlenen ortak politikalara ek olarak Avrupa Birliği Konseyi eğitimle ilgili aldığı kararlarla politikaları geliştirmeye devam etmiştir.6 Ekim 1989 tarihinde Konsey'in eğitim alanında verilen ortak politika ve işbirliği konusundaki yukarıda beş ortak temel amacının (çokkültürlülüğün oluşturulması, hareketlilik, herkes için bir eğitim fırsatı, meslekî bilgi, dünyaya açıklık) yukarıdaki antlaşmaların hükümleri çerçevesindeki açılımı Tablo 1'de verilmiştir:

Öğretmen ve öğrencilerin üye ülkeler arası dolaşımı.	Eğitim, meslekî eğitim ve gençlik programlarının yeni şekli.
Uluslararası hareketlilikte engellerin kaldırılması.	Leonardo Da Vinci ve Socrates Programlarının Avrupa'da yürütülmesi.
Öğrenciler, eğitim alan kişiler, genç gönüllüler, öğretmenler ve eğitimcilerin hareketliliği.	Eğitim alanında topluluk eylem programları.
Yeni milenyumda eğitim ve öğretim alanında Avrupa işbirliğinin yeni çalışma prosedürlerini geliştirme.	Toplulukta meslekî niteliklerin tanınması ve akademik tanıma arasında sinerji.
Diplomaların tanınması.	Leonardo Da Vinci Programı (1995-99) değerlendirme raporu.
Yabancı dil öğrenimi ve öğretimi.	Gençlik programı.
AB dillerinin erken öğretimi.	İstihdam üzerine Lüksemburg süreci.
Avrupa dilleri yılı 2001.	İstihdamla ilgili politikalarda eğitim ve öğretimin rolü.
1996 yaşam boyu öğrenme eğitim ve öğretim yılı.	Eğitim ve öğretimde işbirliği.
Yaşam boyu öğrenme stratejisi.	Hareketlilik eylem plânı ve tavsiyeler.
Bir Bilgi Avrupa'sına doğru.	Eğitim ve öğrenim alanında eğitim teknolojisinin kullanımı.
Öğrenen toplumda eğitim sistemlerinin amaçları ve engelleri.	Eğitim ve öğrenim alanında eğitimsel multimedya yazılımı.
Beyaz kitap <i>öğretme ve öğrenme: bilgi toplumuna doğru.</i>	Elektronik öğrenmede başlangıç : yarının eğitiminin dizaynı.
Eğitim sistemlerinin gelecek amaçları.	e-öğrenme.
Yaşam boyu öğrenme memorandumu.	Bilgi ve iletişim teknolojileri konusunda öğretmenlerin eğitimi.

Tablo 1 - Devamı

Tablo 1. Konsey'in Eğitim Alanında Verilen Ortak Politika ve İşbirliği Konusundaki Beş Ortak Temel Amacının Antlaşmaların Hükümleri Çerçevesindeki Açılımı	
Eğitim ve öğretim sistemlerinin gelecek amaçları üzerine rapor.	Okulda güvenlik.
Yaşam boyu öğrenme stratejileri.	Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık problemlerine eğitim sistemlerinin cevabı.
Yüksek öğretimde kalitenin geliştirilmesi.	Yabancı düşmanlığı ve ırkçılıkla savaşıma.
Yüksek öğretim kalitesi güvencesinde Avrupa işbirliği.	Genç insanlar arasında ırkçılığa karşı savaş.
Okul eğitiminin niteliği üzerine Avrupa raporu: 16 kalite göstergesi.	Tempus III'ün Merkezî ve Doğu Avrupa ülkelerine açılması.
Okul eğitimi kalite değerlendirmesinde Avrupa işbirliği.	Aday ülkelerin Topluluk eğitim programlarına katılımı.
Okul etkililikleri.	3 ülkelerle (ABD ve Kanada) eğitim ve öğretimde işbirliği.
Eğitim programları: Socrates, Leonardo Da Vinci, Youth for Europe. (Council, 2001)	

Ayrıca, yukarıda sıralanan eğitim politikaların özünü ortak olarak yansıtan “Beyaz Kitap Öğretme ve Öğrenme: Bilgi Toplumuna Doğru” adlı önemli bir belge bulunmaktadır.

Beyaz Kitap (Council, 1996) 06.05.1996 tarihinde yayımlanmış olup, üye Devletlerin ayrıcalıklarına saygıyla, Avrupa yönelimli stratejileri içeren, eğitim ve öğretim sistemlerine uygun bir cevap verme durumunda olan, geleceğin toplumunu bir öğrenen toplum olarak tanımlar.

Birliğin Eğitim İle Aldığı Diğer Kararlar Şöyledir:

Bologna Deklarasyonu Süreci

(1) Manga Charta Univeritatum / Bologna / 18 Eylül 1988

Amaç: Derin ve zengin üniversite geleneği ve değerlerinin kutlanması ve Avrupa Üniversiteleri arasında güçlü bağların oluşturulması.

(2) 25 Mayıs 1998 Sorbon Deklarasyonu (Eğitim Bakanları):

Avrupa yüksek öğrenim alanında geçen 40 yıllık sürede biçimlendirilmiş olan ekonomik, ticarî ve malî piyasalara uyum sağlayacak, bu yapıyı destekleyecek bir yüksek öğretim modeli oluşturmak amacı esas alınmıştır.

(3) 19 Haziran 1999 – Bologna Deklarasyonu

2010'a kadar uyumlu ve bağlı bir Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın gelişmesi hedefi.

(4) 19 Mayıs 2001 Prag Eğitim Bakanları toplantısı:

Bakanlar, Bologna Deklarasyonu ile hedeflenen Avrupa Yüksek Öğretim Alanı oluşumunun 2010 yılına kadar kurulmasına karar vermişlerdir. Başlıca kararlar:

Bologna sürecinin genişletilmesi, sürece öğrenci katkısının artırılması, hayat boyu eğitim, akreditasyon ve kalite güvencesi, Bologna'da karar verilen hususların yerine

getirilmesi, ortak derecelerin desteklenmesi, sosyal boyutun gözetilmesi, hareketliliğin önündeki engellerin kaldırılması.

(5) 19 Eylül 2003 Berlin Konferansı:

Bakanlar, Bologna Süreci'nin sosyal boyutunun önemini yinelediler. Ulusal ve Avrupa düzeyindeki sosyal ve cinsiyet eşitsizliklerini azaltıp ve sosyal uyumu güçlendirmeyi amaçlayarak, rekabeti artırma ihtiyacı Avrupa Yüksek Öğretim Alanı'nın sosyal özelliklerini hedefle dengelemelidir. Bu bağlamda, Bakanlar yüksek öğretimin kamu zorunluluğu ve kamu yararına olduğunu yinelemiştir. Uluslar arası akademik işbirliği, değişimler ve akademik değerlerin sürmesi gereğini vurgulamışlardır.

(6) 4 Temmuz 2003 Graz toplantısı. Toplantının ana kararları:

- Kamu sorumluluğuna sahip üniversiteler,
- Yüksek öğretimin ayrılmaz parçası olarak araştırma,
- Üniversitelerin kuvvetlendirilmesi yoluyla akademik kalitenin iyileştirilmesi,
- Bologna sürecini ilerletmek,
- Hareketlilik ve sosyal dimensiyon,
- Kalite güvencesi: Avrupa için bir strateji,
- Reformun merkezinde üniversiteler.

√ 29-30 Kasım 2002'de Kopenhag Avrupa Meslekî Eğitim ve Öğretim Bakanları ve Avrupa Komisyonu Toplantısı

Toplantının Meslekî Eğitim ve Öğretimde geliştirilmiş işbirliği yoluyla aşağıdaki öncelikler takip edilecektir:

- Avrupa boyutu,
- şeffaflık, bilgi ve rehberlik,
- yeterlik ve niteliklerin tanınması
- kalite temini.

Genel Eğitim ve Meslekî Eğitim Alanında:

23-24 Mart 2000 Lisbon Avrupa Konseyi Toplantısı.

2010 yılına kadar, Avrupa eğitim-öğretim sistemlerini dünyanın en nitelikli sistemi yapma (dünyanın kaynak/referans gösterdiği sistem haline getirme hedefi belirlenmiştir.

√ Avrupa Konseyi Stockholm Doruğu (Mart 2001):

'Eğitim-öğretim Sistemlerinin Gelecekteki Somut Amaçları' rapor tartışılmış, Lizbon hedeflerine ulaşma idealinin gereği olarak üç stratejik hedef belirlenmiştir:

- eğitim-öğretimin niteliğinin artırılması,
- eğitim-öğretimin niteliklerine herkesin erişiminin ve yararlanmasının sağlanması,
- eğitim-öğretim sistemlerinin dünyaya açılması.

Avrupa Birliği eğitim politikaları bu şekilde belirlendikten sonra, Avrupa'nın yeni oluşumunda vurgulanan Avrupa kimliği problemini incelemek gerekmektedir.

8. Avrupa Birliği Kimliği /Vatandaşlığı ve Eğitimi

Kimlik, kişisel ve toplumsal olanın özđün bir etkileşimidir. Kişisel unsur, kişinin kendine attettiği, kim olduğunu göstermesini, kendini tanımlamasını sağlayan özelliklerdir. Toplumsal unsur; kişinin, diğerlerinin beklentilerine cevap vermek için, bir grubun ya da belirli bir durumun gerektirdiği rollere uyum göstermesinde ifadesini bulan unsurdur. Kimlik duygusu öncelikle, kendini diğer insanlardan ve olgulardan farklı, özđün olarak tanımlama ve dolayısıyla "kendi" olanı ve olmayanı ayırma yeteneğidir (Kaypakoglu, 2000).

AB'nin gelişimi incelendiğinde kuruluşunda, antlaşmalarda, tüzük ve kararlarda, iç pazar oluşumunda, programlarda ve küreselleşmede kimlik/vatandaşlık ve eğitimi konusu üzerinde durulduğu görölr.

AB'nin kurulmasının fikri mimarlarından Jean Monnet, savaşları, korkuyu ve sefaleti önlemek için birleşmek gereği üzerinde durur ve bunun ölkeler arasında koalisyonla değil, halkların birleştirilmesi ile sağlanabileceğini vurgular (Karluk, 1998).

Genel hedef: AB'nin zaman içinde yerel ve milli farklılığı gidermeye ve Avrupa sentezi içinde yeni bir toplumsal kimlik oluşurmaya çalıştığı bir gerçektir. Bunun açık ifadesi, bütün topluluk üyelerini içine alan "Avrupa bilinci"dir. Avrupa bilinci, ulusal bilinç üstünde, bir tür ulus-üstü bilinçtir (Bulaç, 2001).

Küreselleşme: Kapitalist toplumda en temel ve siyasi bağlılık biçimi, ulusal ve milliyetçi kimlikler ve ulus-devletin vatandaşlığı vasıtasıyla olmuştur. Bu bağlılık gittikçe aşınmakta ve yeniden biçimlenmektedir (Morley & Robins, 1997; Tekeli & İlkin, 2000). Yirminci yüzyıl sonlarındaki toplumsal ve mekansal dönüşümler, yeni yönelimler ve yeni bağlılık biçimleri gerektirecektir. Bunlara verilen en açık bir cevap, bir "Avrupa Topluluğu" oluşurma çabasıdır: "ortak bir pazar," "bir vatandaşlar Avrupası", "bir kültür Avrupası" (Morley & Robins, 1997).

Tüzükte: Topluluk çapında Avrupa vatandaşı yaratma gibi politik bir amacın gerçekteştirilmesi yönünde önemli bir adım olarak 1968 yılında (1612/68) sayılı Tüzük ile işçilerin Topluluk içinde serbest dolaşımının büyük ölçüde gerçekteşmesine katkıda bulunmuştur (Karluk, 1998).

Ortak Pazar oluşumunda: Geniş bir pazarın yaratılması, ortak kültürel köklere, sosyal ve ekonomik gerçeklere dayalı bir Avrupa alanı yaratır. Avrupa Komisyonu bunu Avrupa'nın kültürel kimliğinin sürdürölmesi ve desteklenmesi problemi olduğunu belirterek, halkların arasında karşılıklı bilgilenemeyi geliştirme ve ortak bir hayat ve kadere sahip olma bilincini yükseltme olarak görür (Morley-Robins, 1997).

Para birliğinde: Para birliğinin oluşturulması ile AB'de tek para birimi geçerli olmuş ve Birlik içindeki ölkeleri ziyaret eden Birlik vatandaşları, paralarını değiştirme ve işlem giderlerinden kurtulmuş olmaktadır.

Antlaşmalarda: 7 Şubat 1992 Maastricht Antlaşması “Avrupa vatandaşlığı” kavramını getirmiştir. 16 Haziran 1997 Amsterdam Antlaşması ile Avrupa vatandaşlarının hakları güçlendirilmiştir. AB vatandaşlarının serbest dolaşım ve ikâmet, mahallî seçimlerde oy kullanma ve seçilme, Avrupa Parlamentosu’nda seçme ve seçilme, Diplomatik ve konsolosluk yetkililerin korunmasından yararlanma, şikâyet hakkı, ombudsmana başvurma ve dilekçe hakkı gibi hakları bulunmaktadır (Bolayır, 2000). Temel Haklar Şartı, AB yurttaşlarının temel haklarını ve Birliğin yurttaşlarına karşı sorumlularını düzenlemektedir (Bulaç, 2001).

Eğitimde: Avrupa kimliğinin oluşmasında bir araç da eğitimidir. AB eğitim programları Avrupa entegrasyonu sürecinde olan ülkelere sosyo-ekonomik, kültürel ve bilimsel katkılarda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır. Bununla Avrupa vatandaşlığı oluşturulmak istenmektedir (Avrupa Birliği ve eğitim, 2000). AB eğitim programlarında bu amaç açık bir şekilde yer alır. Socrates programının özel amaçlarından biri de; eğitimde Avrupa boyutunu geliştirerek, *her üye devletin kültürel mirası üzerinde ilerleyen bir Avrupa yurttaşlığı ruhunu yerleştirmektir* (Tanrıtanır, 1999).

Konsey Kararlarında: Konsey 20.11.1997 tarih ve 2046 sayılı oturumunda; Birlik Vatandaşlarının karşılıklı kültürel becerileri ve dillerindeki gelişmenin, Avrupa vatandaşlığının gelişmesi için gerekli bir şart olduğunu belirtmiştir. 31 Mart 1995’te Konsey tarafından benimsenen karara göre; okul öğrencilerinin bir kural olarak ana dile/dillere ilâveten Birliğin iki dilini öğrenme fırsatına sahip olma gereğini ifade ederek Birlik vatandaşlarının dil becerilerini iyileştirme ve geliştirme ihtiyacını vurgular. Konsey sözkonusu kararda, ilköğretimde modern dillerin erken öğretiminin geliştirilmesini ya da kurulmasını arzu ettiğini ifade eder. Erken yaşta dil öğrenimi, bilgi yoluyla genç insanlar arasında karşılıklı saygıyı, daha büyük anlayışı kuvvetlendirir. Onlar, Avrupa kültürel zenginliğinin açıklığını ve farklılığını kazanabilir. Birlik dillerinin öğretimiyle, her vatandaş Birliğin farklı dillerinde kültürel zenginliğin köklerine inebilir (Council 1839, 31.3.1995).

Avrupalıların bakışı: Avrupalıların AB’ye bakış açılarını göstermeleri açısından Avrupa Parlamentosu seçimlerine bakılabilir. AP seçimlerine 1989’da katılım oranı %59, 1994’te %54’tür (Karluk, 1998). Bu bağlamda Türkiye – Avrupa Birliği ilişkileri ve burada eğitimin rolü konusu aşağıdaki gibi özetlenebilir:

9. Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri ve Eğitimde Entegrasyon

Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu’na 31 Temmuz 1959 tarihinde başvurmuş, AET ile 12 Eylül 1963’te imzalanan Ankara Anlaşması imzalanmış, 1 Ocak 1973’te Katma Protokol uygulamaya konulmuş, 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Belgelerinin 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmesi sonucunda gümrük birliği kurulmuştur. AB’nin genişleme sürecinde yer alma girişimlerini yoğunlaştıran Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi’nde, diğer aday ülkelerle eşit şartlarda AB’ye aday ülke olarak kabul edilmiştir. Helsinki Zirvesi Sonuç Belgesi’nde Türkiye için Katılım Öncesi Stratejinin temel uygulama aracı olan bir *Katılım Ortaklığı Belgesi*, AB Komisyonu’nca hazırlanmıştır. 8 Kasım 2000 tarihli Belge’de Türkiye’nin demokrasi, makroekonomik

istikrar, sanayi sektöründe yeniden yapılanma, nükleer güvenlik ve AB müktesebatına uyum konularında kesin hükümler yer almıştır. Bu bağlamda Belge, 22 Haziran 1993 tarihli Kopenhag Kriterlerine [siyasî ve ekonomik] uyum için yapılması gerekenleri, AB müktesebatına uyum yükümlülüklerini, sağlanması gereken malî yardımları ve üyelik için gerekli kısa ve orta vadeli öncelikleri kapsamaktadır (RG, 2000).

Aday ülkelerin mutlak surette yerine getirmeleri gereken sorumluluklar, yükümlülükler ve düzenlemeler şu kriterlerle ortaya konmuştur (Paksoy, Paksoy, 2000):

1. Maastricht Kriterleri: Kamu açığı GSYİH'nın %3'ünden az olmamalıdır. Enflasyon son 12 ay içerisinde en düşük enflasyon oranına sahip 3 üye ülkenin enflasyon oranları ortalamasının en fazla 1.5 puan üzerinde olabilir. Kamu borcunun GSYİH'ya oranı %60'ı aşmamalıdır. Uzun dönemli nominal faiz oranları, en düşük ortalamaya sahip 3 üye ülkenin faiz oranları ortalamasından en çok 2 puan fazla olabilir.

2. Kopenhag Kriterleri: (a) Siyasî Kriterler: Demokrasinin güvence altına alındığı istikrarlı bir kurumsal yapı, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlık haklarına saygı. (b) Ekonomik Kriterler: İyi işleyen Pazar ekonomisi ve AB içindeki piyasa güçlerine ve rekabet baskısına karşı koyabilme. (c) Topluluk müktesebatının kabulü: AB'nin çeşitli siyasî, ekonomik ve parasal hedeflerine bağlılık.

3. Amsterdam Kriterleri: Temel hak ve özgürlükler ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uymak. Geliştirilen ve eklenen kamu sağlığı, tüketicinin korunması ve çevre, ortak ve dış güvenlik, adalet ve içişleri politikalarına uyum.

4. Nice Kriterleri: Temel Haklar Şartı'na uyum (Bulaç, 2001).

Avrupa Konseyi Barselona Doruğu'nda (Mart 2002), Lizbon toplantısının ve Stockholm Doruğunun kararları yönünde üç temel hedef, on üç somut alt hedefe ayrılmış ve her bir hedefin gerçekleştirilmesine ilişkin göstergeler belirlenmiştir (Tuzcu 2006, s. 63).

Bu kriterler daha somutlaştırılmış olarak 29 kriter şeklinde aşağıdaki gibi verilmektedir. AB'de eğitim alanındaki çalışmalar bu 29 kritere göre yapılan ölçümlerle değerlendiriliyor. Birlik üyesi ülkelerdeki eğitime ilişkin veriler, bu kriterlere göre ele alınıyor. Avrupa'daki eğitim ve öğretim sistemlerinin performans ve ilerlemesini izlemek için esas alınan 29 kriter şöyle:

- yüksek ve düşük emeklilik yaşlarıyla, öğretmenlerin yaş dağılımı,
- 0-14 ve 15-19 yaş grupları arasındaki insan sayısı ve toplam nüfusa oranı,
- eğitim seviyesinde öğrencilerin eğitim personeline oranı- en azından orta öğretimi tamamlamış 22 yaşındaki kişilerin yüzdesi,
- okuma yeterliği 'Seviye 1'de olan ve PISA okuma yeterlikleri ölçeğinde daha düşük seviyede olan öğrencilerin yüzdesi,
- PISA okuma yeterlikleri ölçeğinde, her ülke için öğrencilerin dağılımı ve ortalama performansı,
- PISA matematik okuryazarlığı ölçeğinde, her ülke için öğrencilerin dağılımı ve ortalama performansı,

- PISA fen okuryazarlığı ölçeğinde, her ülke için öğrencilerin dağılımı ve ortalama performansı,
- son 4 hafta içinde 25-34, 35-54 ve 55-64 yaş gruplarında herhangi bir çeşit eğitim ya da öğretime katılmış, orta öğretimi tamamlamış yetişkinlerin oranı,
- yükseköğretimdeki tüm öğrencilere göre, matematik, bilim ve teknolojiye kayıtlı öğrencilerin yüzdesi,
- tüm mezunlara göre matematik, bilim ve teknolojiye mezunlarının oranı,
- matematik, bilim ve teknoloji alanlarından yüksek öğretim mezunlarının toplam sayısı,
- 20-29 yaş arası bin kişi başına, üçüncü derece eğitim matematik, bilim ve teknoloji mezunlarının sayısı,
- eğitime yapılan devlet harcamalarının GSMH'ya oranı,
- eğitim kurumlarına yapılan özel harcamanın GSMH'ya oranı,
- sürekli eğitim merkezleri işletme harcamalarının toplam iş fiyatlarına oranı,
- eğitim seviyesine göre, öğrenci başına toplam harcama,
- öğrenci başına toplam harcama (GSMH kişi başına),
- eğitim edinme seviyeleri araştırmasından 4 hafta önce eğitim ve öğretime katılan 25-64 yaş arası kişilerin yüzdesi,
- çalışılan bin iş saati başına sadece kurslu işletmelerde devam eden meslekî eğitim saatleri,
- çalışılan bin iş saati başına tüm işletmeler tarafından devam eden meslekî eğitimde saatler,
- yaş ve eğitim seviyesine göre eğitime katılma oranları,
- 18-24 yaş arası sadece ilköğretimi tamamlamış ve eğitime devam etmeyen nüfusun oranı,
- yabancı dil öğrenen orta öğretim öğrencilerinin dağılımı,
- orta öğretimde kişi başına öğrenilen yabancı dillerin ortalaması,
- Socrates (Erasmus, Comenius, Lingua ve Grundtvig) ve Leonardo da Vinci programlarıyla öğretmen ve usta öğreticilerin iç ve dış hareketliliği,
- Erasmus öğrencilerinin ve Leonardo da Vinci kursiyerlerinin iç ve dış hareketliliği,
- yüksek öğretime kayıtlı yabancı öğrencilerin gidilecek ülkede, milliyete göre kayıtlı tüm öğrencilere oranı,
- asıl ülkesinden yabancı bir ülkede eğitim için kayıt olmuş öğrencilerin yüzdesi (www.sabah.com.tr/2005/10/08/gun99.html).

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin Türkiye'ye teslim edilmesinden sonra, bu Belge'ye

paralel olarak bu Belge'yi tamamlayıcı nitelikte 24 Mart 2001 tarihinde Ulusal Program hazırlanmıştır. Kapsamlı bir şekilde hazırlanan ve 738 sayfadan oluşan AB'nin müktesebatının üstlenilmesine ilişkin *Türkiye Ulusal Programı*; giriş, siyasi kriterler, ekonomik kriterler, üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği, müktesebatın uygulanmasına yönelik idarî kapasite, reformların mali açıdan global değerlendirilmesi ve AB müktesebatı bölümlerinden oluşmaktadır (RG., 2001).

Ulusal Program'da eğitim, staj ve gençlik konusu ele alınmış, öncelik tanımında mevcut durum ortaya konmuş, AB müktesebatı verilmiş, sorumlu kuruluş olarak Millî Eğitim Bakanlığı, YÖK, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu gösterilmiş, nihai hedef olarak söz konusu AB mevzuatının üstlenilerek uygulanması olduğu vurgulanmıştır.

AB müktesebatı ile Türk mevzuatı karşılaştırılarak, yapılması gereken değişiklik ve yeniliklerin uygulamaya geçirilmesi için alınması gereken önlemler *mevzuatta yapılması gereken değişiklikler ve kurumsal değişiklikler* sıralanmıştır ve bu değişiklikler kısa ve orta vadeli olarak plânlanmıştır (Resmî Gazete, 2001).

Türkiye, 24 (Temmuz 2003)'de de "2. Ulusal Programı"nı hazırlamıştır (RG 24 Temmuz 2003 / 25178 Mükerrer).

10. Türkiye'nin Son Dönemde Gerçekleştirdikleri

Türkiye Lisbon hedefleri, Bologna süreci ve Birlik Programları bağlamında önemli ilerlemeler kaydetmiştir:

Uzun Vadeli Stratejiler:

- √ Bilgi Toplumuna Geçiş.
- √ Toplumun Yaşam Kalitesinin Arttırılması.

Politikalar

- √ Güncel Eğitim Programlarının Geliştirilmesi,
- √ Öğretmen Eğitimini ve Öğretmenlerin Kalitesini Arttırmak
- √ Bilgi ve İletişim Teknolojisi Alt Yapısının Oluşturulması,
- √ İmkân ve Fizikî Kapasitenin, Eğitime Katılımın Arttırılması.

Amaçlar

- √ okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması,
- √ eğitim ile iş piyasası arasındaki bağın güçlendirilmesi,
- √ meslek standartlarına dayalı yeterlilik sistemi,
- √ orta öğretimde program yönünde çeşitlilik,
- √ BİT'in kullanımının yaygınlaştırılması,
- √ Uzmanlaşma, özerklik ve akademik özgürlük yoluyla rekabet edilebilir yüksek öğretim sistemi.

Kaydedilen İlerlemeler

- √ zorunlu temel eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması,
- √ eğitim harcamalarındaki artış,
- √ öğrenci kayıt oranlarındaki artış,
- √ meslekî eğitim ve öğretim sistemini AB önceliklerine uyumlu hale getirmek,
- √ orta meslekî eğitimin kalitesi,
- √ Birliğin eğitim ve gençlik programlarına aktif katılım,
- √ Bologna sürecine aktif katılım,
- √ BT sınıflarına yoğunlaşma, BT teknolojilerinin eğitimde etkin kullanımı,
- √ yeni ilköğretim programlarına geçiş,
- √ okuldan ayrılmanın yan etkilerinin azaltılması,
- √ ortaöğretimin 3 yıldan 4 yıla çıkarılması,
- √ yabancı dil öğretiminde AB referansları,
- √ özel eğitime daha fazla malî destek sağlanması,
- √ kızların kayıt oranlarının artırılması,
- √ 2006 yılında tüm okullara internet erişiminin plânlanması,
- √ öğretmenlik mesleğinin taslak genel yeterliliklerinin tamamlanması,
- √ talebe dayalı eğitim standartları,
- √ meslekî ve teknik eğitimin modernizasyonu projesi (MVET),
- √ yüksek öğretimde kayıt oranlarının artırılması,
- √ Science Citation Index’de yer alan bilimsel makalelerin sayısında artış (1993’te 37’nci sıradan 2003’te 22’nci sıraya geliş),
- √ yüksek öğretimde öğrenci temsilciliğinde artış,
- √ YÖK’teki stratejik gelişim komitelerinin oluşturulması (S. Çelik 20 Ocak 2006).

11. Sonuç

Avrupa Birliği, varacağı nokta açıkça belirlenmemiş oluşum halinde bir proje olarak değerlendirilebilir. Küreselleşmenin gerisinde bilgi işlem, iletişim gibi alanlarındaki teknolojik gelişmeler ve üretimin örgütlenmesindeki çok önemli değişimler bulunsa da, küreselleşmenin daha çok ulus-devletin aşılması süreci olduğu belirtilebilir. Türkiye açısından bakıldığında; Türkiye’nin AB ile ilişkilerini küreselleşme sürecinden bağımsız olarak düşünmenin doğru olmayacağıdır. Ayrıca bir ulus-devlet olan Türkiye’nin AB’ye katılım sürecinin bir anlamda ulus-devletin aşılmasında bir adım olarak yorumlanabileceken, diğer bir anlamda *AB’deki diğer ulus devletlerle birlikte bir ulus-devleti sürdürme çabasına katılma* olarak ta yorumlanabilir (Tekeli & İlkin, 2000).

AB oluşumunda eğitimden yararlanılmakta ve sürekli eğitimle ilgili yeni politikalar üretilmektedir. Kapsamlı eğitim politikaları içinde, geleceğin insanı ve toplumu olarak,

AB kimliği/AB vatandaşı oluşturulmak istendiği belirtilmektedir. AB'ye aday ülkeler içinde yer alan Türkiye, zellikle Ulusal Program'larında AB eğitim politikalarına uyum sağlamak isteğini dile getirmiştir. Son derece önem arz eden bu konunun kamuoyunda daha çok tartişılması ve ileri adımlar atılması zorunludur.

Cumhuriyetin kurulduğu tarihten günümüze Türkiye'de, zaman zaman sapmalar yaşansa da, modernleşmenin tek yolu –olmazsa olmaz- olarak Batılılaşma, tartişılmaya devam etmektedir. Bugün Türkiye'nin geçmişten beri yaşadığı Batılılaşma deneyimi, Avrupa Birliği'ne entegrasyon süreciyle gerçek bir yüzleşmeye ve tutarlılık testine tbi kılınmıştır (H. İnanç, 2005, s. 17).

KAYNAKLAR

- AET Kurucu Antlaşma ve Ek Belgeleri.* (1967). (Çev., T. Ozıl). İstanbul: Türkiye Şeker Fab. Neş.,
- Akman, V. (1995). *Avrupa Topluluğu ve Türkiye.* İstanbul: Alfa Yayınları.
- AKTT -Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği* (2000). <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-ab.html> web adresinden 6.11.2000 tarihinde alınmıştır.
- AKTT -Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği- (2001) Nice’de adaylar nefes aldı. *Güncel Avrupa.* 15, 1.
- Arıman, F. E. (1996). *Avrupa Topluluğu’nda eğitim kavramı, ortak mesleki eğitim politikası ve ilgili programlar.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara.Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, İstanbul
- Atabay, S. v Akın, N. (1996). *Avrupa Birliği Ülkeleri eğitim politikaları.* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Avrupa Birliği kurumları.* (2001) <http://www.deltur.cec.eu.int/ab-kurum.html> web adresinden 1 Kasım 2001 tarihinde alınmıştır.
- Avrupa Birliği ve eğitim.* (2000). *Aktif Eğitim, 1,* 64-91.
- Bolayır, C. (2000). *Amsterdam Antlaşması.* İstanbul: İKV Yayınları.
- Bozkurt, V. (1993). *Avrupa Birliği.* Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Bulaç, A. (2001). *Avrupa Birliği ve Türkiye.* İstanbul: Feza Gazetecilik.
- Commission of the European Communities. (1993). *Guide to the european communities programmes in the fields of education, training, youth* (2nd Edition). Brussels.
- Council of the European Union (1995). *Education, 1839.* http://europa.eu.int/pol/educ/index_en.htm. web adresinden 20 Temmuz 2001 tarihinde alınmıştır.
- Council of the European Union (1996). *Education, 1920.* http://europa.eu.int/pol/educ/index_en.htm. web adresinden 20 Temmuz 2001 tarihinde alınmıştır.
- Council of the European Union (2001). *Education.* http://europa.eu.int/pol/educ/index_en.htm. web adresinden 20 Temmuz 2001 tarihinde alınmıştır.
- Çayhan, E. & Ateşoğlu-Güney, N. (1996). *NATO – AB - Türkiye.* İstanbul: Afa Yayınları.
- Çelik, S., *Türk Millî Eğitim Sisteminin Mevcut Durumu, Özel Okullar Birliği Antalya Sempozyumu* (20-21 Ocak 2006)’na sunulan bildiri.

- Dedeoğlu, B. (1996). *Adım adım Avrupa Birliği*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Dışişleri Bakanlığı. *Avrupa Birliği'nin tarihsel gelişimi*. <http://www.foreingtrade.gov.tr/ab/AB%Sayfasi/tarhsel.htm>. web adresinden 6 Kasım 2000 tarihinde alınmıştır.
- Güngör, H.& Soğuk, H. (2001). *Avrupa Birliği programlar ve ajanlarına aday ülke statüsüyle Türkiye'nin katılımı*. İstanbul: İKV Yayınları.
- <http://www.Sabah.com.tr/2005/10/08/gun99.html>.
- İnanç, H., *AB'ye Entegrasyon Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemleri*, Adres Yayınları, Ankara 2005.
- Karluk, R.S. (1998). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kaypakoğlu, S. (2000). *Kimlik sorunları ve iletişim*. İstanbul: Der Yayınları.
- MEB (1994). *Avrupa Topluluğu eğitim, staj ve gençlik programları rehberi*. (Çev. Faruk Kaymakçı). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Morley, D. & Robins, K. (1997). *Kimlik Mekanları*. (Çev., E. Zeybekoğlu.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Paksoy, H.M. & Paksoy, S. (2000). *Ekonomik bütünleşmeler ve Avrupa Birliği*. Urfa.
- T.C. Resmi Gazete. *15 kasım 2000 tarih ve 24231 mükerrer sayılı*.
- T.C. Resmi Gazete. *24 mart 2001 tarih ve 24352 mükerrer sayılı*.
- Tanrıtanır, N. (1999). Avrupa Birliği programları. *İKV Dergisi*, 143, 96-100.
- Tekeli, İ. & İlkin, S. (2000). *Türkiye ve Avrupa Birliği*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Tekinalp, Ü. (1997). Avrupa'nın bütünleşmesi sürecinde aşamalar. Tekinalp, G., & Tekinalp, Ü. (1997). *Avrupa Birliği hukuku*. (s. 1-24). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Treaty On European Union* . (2000). <http://www.deltur.cec.eu.int/treaties> web adresinden 6.11.2000 tarihinde alınmıştır.
- Tuzcu, G., *Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci ve Eğitimde Vizyon 2023*, (Türk Eğitim Derneği Yayını), Ankara 2006. z